

בענין מצות הלל בשחיטת קרבן פסח

א. מי קורא את ההלל

איתא במשנה בפסחים (סד.) "הפסח נשחט בשלש כתות ... קראו את ההלל, אם גמרו שנו, ואם שנו שלשו, אף על פי שלא שלשו מימיהם וכו', ופרש"י (שם) "אכל כיתות קאי, ונראה מזה ומרש"י בסוכה (נד: ד"ה ערב הפסח) דכתב "וכל כת וכת קוראה את ההלל, דהישראלים אומרים הלל בשעת שחיטת הפסח. אבל תוס' בפסחים (שם ד"ה קראו) ובסוכה (נד. ד"ה שייר) חולקים על רש"י וס"ל דאין הישראלים אומרים הלל אלא הלויים קוראים. והביאו דברי התוספתא (ד:ט) "ישראל שוחטין את פסחיהן ולויים קוראים את ההלל."¹ והקשו התוס' דהא קיי"ל אין שירה אלא ביין והכא חזינן דאיכא שירה בלא יין. ותרצו דלא קיי"ל אין אומרים שירה אלא על היין אלא בשעת הקרבה, אבל כיון דשירה הזאת שלא בשעת הקרבה אומרים שירה שלא על היין ככמה דוכתי.

ב. מח' רש"י ותוס'

והנה, במושכל ראשון נראה דנחלקו רש"י ותוס' בגדר מצות הלל בשחיטת הפסח. רש"י סובר דהלל זה אינו שירה על הקרבן אלא דין בפני עצמו דקרבן פסח מחייב הלל ע"י הבעלים. אבל התוס' סובר דהלל זו היא שירה על הקרבן כמו שאר קרבנות ולכן הלויים קוראים. ולכן הקשו דהא קיי"ל אין שירה אלא על היין. אבל לפי רש"י לא הוי קושיא כלל דס"ל דהלל זה אינו שירה על הקרבן כלל, אלא דין מיוחד לקרבן פסח, ולכן אינו שייר להא דאין אומרים שירה אלא על היין.

¹ זה גירסת התוס' בפסחים אבל גרסת התוספתא לפנינו הלויים עומדין על דוכנן וגומריין הלל, ואפשר דיש נ"מ בין הגרסאות כמש"נ לקמן בס"ד.

אבל אחרי העיון נראה דבאמת אינו כן, דיש כמה קושיות על שיטת רש"י אם ס"ל דאין הלויים אומרים הלל. חדא, הא מפורש בהתוספתא שהלויים קראו. ועוד, הקשה הגרי"ז (חידושי הגרי"ז על הרמב"ם, הל' קרבן פסח) דמבואר בערכין (י) דיש שירת לויים על הקרבן. הרי איתא במשנה שם דיש י"ב יום בשנה שמכה החליל לפני המזבח וקחשיב שם גם החליל בשעת שחיטת הפסח והרי הדין חליל אינו שייך אלא בשירת לויים על הקרבן כמש"כ הגרי"ז (שם), דאם החליל הוא דין באמירת ההלל בשעת שחיטת הפסח, ולא שייך לשיר של קרבן, למה בעינן כלי שיר, וחליל מאי בעי הכא.

ועוד כתב הגרי"ז דמבואר מהירושלמי (ה:ה) דיש חצוצרות בשעת שחיטת הפסח וכ"כ הרמב"ם (כלי המקדש ג:ה). וגם זה אינו שייך אלא לשירת לויים לבד, דאמרינן בערכין (יא.) דמקרא "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" (במדבר י:י) דכתיב גבי גבי חצוצרות גם ילפינן מיניה ענין שיר של לויים, ע"ש. ולפי"ז רש"י דס"ל דליכא שירת הלויים על הקרבן פסח כלל, אינו מובן, דמבואר שיש שירת הלויים בשעת שחיטת הפסח, וזה ברור ופשוט.

ואפשר לתרץ כמ"ש התוס' הרא"ש (סוכה נד. ד"ה שייר) "ומה שפי' רש"י שהכת קוראה את ההלל, לא שהיו הם קוראים בעצמם אלא הלויים היו קוראים והכי איתא בתוספתא. אבל לע"ד זה דוחק בלשון רש"י דמה רש"י מחדש "אכל כתות קאי" דפשיטא דאומרים הלל כל זמן שהכתות שוחטין פסחיהם, ולפי התוס' הרא"ש דברי רש"י למה לי. ועוד, התוס' בסוכה ס"ל בדעת רש"י דאין הלויים אומרים שירה ולא כהתוס' הרא"ש. ושיטת רש"י צ"ב.

ג. מהלך של הגרי"ז

והנה מחדש הגרי"ז ביאור אחר דס"ל לרש"י דבאמת תרי דינים איכא בהלל בשחיטת הפסח. הדין הראשון הוא שהפסח טעון שיר כמו כל קרבן וזה דוקא ע"י הלויים וזה למדנו מ"על זבחי שלמיכם" (במדבר י:י). ויש עוד דין מסוים בפסח שעשיית הפסח טעון הלל כמבואר בפסחים (צה:): "אפשר ישראל שוחטין את פסחיהם ונוטלין את לולביהם ואין אמירם הלל." וזה דין בפני עצמו ולא שייך כלל לדין שיר על הקרבן דזה שיש חיוב אמירת ההלל נפרד וזה אינו ע"י הלויים אלא ע"י הבעלים. ורש"י מודה להתוס' דהלויים

אומרים שירה בשעת שחיטת קרבן פסח בגדר שירה על הקרבן, אבל סובר דגם הבעלים אומרים הלל עמהם בבת אחת.²

אבל יש להקשות ע"ז מהגמ' בערכין (י). לפי הגר"ז התרי דינים בהלל הם תרי דינים נפרדים לגמרי אבל מבואר מהגמ' דאינו כן. שהביא הגמ' המימרא דרבי שמעון בן יהוצדק דיש י"ח ימים שיחיד גומר בהן את ההלל לפרש מ"ש הני י"ב ימים שמכה בהן את החליל, והרי מבואר מהדמיון בין ההלל של שירת לויים ובין ההלל של היחידים דאינם תרי דינים נפרדים לגמרי. ועוד, רש"י גופיה בערכין (שם ד"ה בשחיטת פסח ראשון) מביא המשנה בפסחים (סד). לפרש ההלל דקתני במשנה שם, אבל לפי הגר"ז אינו מובן, דהרי לפי פירושו ברש"י ההלל של המשנה בפסחים הוא ההלל שאומרים הבעלים אבל ההלל במשנה בערכין הוא ההלל של שירת לויים.

אבל אח"כ מצאתי ראייה להגר"ז דיש תרי דינים בהלל בשחיטת הפסח. כתב הר"ן (על הרי"ף פסחים כו). שיש ברכה לפני ההלל בליל פסחים. והביא ראייה לזה מברייתא במס' סופרים (כ:לט) דמביא שם מימרא דר"ש בן יהוצדק דיש י"ח ימים שיחיד גומר בהן את ההלל וקחשיב שם וי"ט ראשון של פסח ולילו. והקשה הר"ן על עצמו, "וכי תימא והא בגמרא דילן בערכין (י). תני לה דרבי שמעון בן יהוצדק דאמר י"ח יום שיחיד גומר בהן את ההלל ולא קתני לילה הראשון של פסח, לאו קושיא היא דהתם הלל שעל עשיית מצוה לא קתני תדע דהא לא מני נמי [הלל] שבשחיטת פסחים דמני להו במתני' דהתם וכו'".

ובאמת דברי הר"ן צ"ב, דהנה קתני במשנה שם י"ב ימים בשנה שהחליל מכה לפני המזבח, וקחשיב שם שחיטת הפסח, ולפרש מ"ש

² והנה ראוי לציין דברי הספר שבט יהודה שהובא בסידור שערי שמים להרב יעקב עמדין (חלק שני, שער הקרבן, עמ' לב-לג) שכתוב שם דיש עדות מכן נכר נציב הרומיים שהיה עד ראייה במקדש בשעת שחיטת הפסח, וז"ל ותוקעים בהתחלת קרבן כל כת וכת כדי להשמיע לכהנים העומדים שם על דוכן שיאמרו הלל בקול רנה ותודה ובכלי שיר אשר להם ... וכן בעל הקרבן אומר ההלל, ע"כ. וכתוב בהגדה של פסח שירת הלויים מבית בריסק (עמ' תעה-תעו) בשם ספר משמר הלוי (סוכה סי' פד) דהראה אחד מבני הגר"ז המקור הזאת לאביו שמפורש כמהלך שלו בדעת רש"י דיש קריאת הלל ע"י לויים וגם הבעלים אומרים הלל, ואמר לו הגר"ז "מה, מגוי הוא רוצה להביא ראייה, ולא התפעל כלל מהעדות אע"פ שמקיים דבריו לגמרי. וכעין זה הובא בהגדה של פסח מבית בריסק, עמ' שב.

י"ב ימים הללו, הגמ' הביא המימרא דרבי שמעון בן יהוצדק שיש י"ח ימים שהיחיד גומר את ההלל ולא קשחוב שחיתת הפסח. ונ"ל דמשמע מדברי הר"ן כמש"כ שיש תרי דינים בהלל בשחיתת הפסח, הלל בעשיית המצוה והלל של שירה על הקרבן. וכתב הר"ן דההלל בעשיית המצוה לא שייך להלל דקתני במשנה שזה הלל של שירה על הקרבן פסח. הרי יש לנו ראייה ליסוד של הגרי"ז בדעת רש"י דיש תרי דינים בהלל בשחיתת הפסח, חדא ההלל של הלוי בתורת שירה על הקרבן, וחדא אמירת ההלל ע"י הבעלים כשעושיין מצות שחיתת הפסח מדין "אפשר שישראל שוחטין וכו'".

ולפי"ז אי"ל דרש"י סובר שהלויים אומרים ההלל של שירה על הפסח כשירה על הקרבן דעלמא, וגם הבעלים אומרים ההלל בעשיית המצוה. אבל עדיין אינו מובן, דלפי הגרי"ז (ולכאורה גם כן לפי הר"ן) שני הדינים הם דינים נפרדים לגמרי, וא"כ למה הגמ' מדמה הי"ב ימים שיש להם הלל מדין שירת לויים על הקרבן להי"ח ימים שיש להם הלל מדין "אפשר שישראל שוחטין וכו'".

ויש לתרץ דאח"כ, התרי דינים בהלל בשחיתת הפסח הם דינים נפרדים, אבל אחד גורם לשני. דההלל של היחיד גורם ההלל של שירת הלויים. ובאמת יסוד זה משמע מדברי הגרי"ז עצמם. הנה, הקשה הגרי"ז מהיכי תיתי שהשיר שהלויים אומרים בשחיתת הפסח הוא דוקא הלל, הלא יכולין לומר גם שיר אחר. ותירוצו בדעת רש"י בערכין, "דהלל וחליל תרוייהו חדא מיתלא היין... הואיל והיחיד גומר בהן את ההלל והימים ימי הלל נינהו, גם השיר של קרבן הי' הלל באותן י"ב יום, וכיון שהשיר הי' הלל משו"ה הי' גם החליל מכה בהן".

ומבואר דהלל של היחיד גורם שהיום הוא יום הלל וע"כ הגמ' מביא המימרא דרבי שמעון בן יהוצדק דיש י"ח ימים שיחיד גומר בהן את ההלל לפרש הי"ב ימים דקתני שמכה בהן את החליל, הואיל והמחייב של ההלל של היחידים גורם שהיום הוא היום הלל וזה גורם דגם השירה על הקרבן הוא הלל וגם יש חליל וחצוצרות ככל שירת לויים על הקרבן כמש"כ לעיל. ואח"כ מצאתי כעין זה בשיעורי רבנו משולם דוד הלוי (ערכין י. אות ג, עמ' קלח) והוא מוסיף הואיל והיום הוא מחייב הקרבן, והשיר הוא שיר של אותו יום וקובעים השיר על הקרבן לפי אותו יום, לכן יותר מסתבר דאם חייב היחיד לגמור את ההלל והוי יום הלל, נקבע דהשיר של קרבן הוא הלל.

ד. ערב פסח הוא כעין יו"ט ויום הלל

והנה י"ל עוד הבנה בדבר זה. כתב רבינו חננאל (פסחים צח:): "רב אשי אמר לעולם דמת אחר חצות ולא חל עליה אנינות דהא משעת הפסח כיום טוב חשוב שאומר בו הלל לפיכך לא חל עליה אנינות וכו'". וכ"כ התוס' (ערכין י. ד"ה שמונה עשר) דערב פסח הווי להו י"ט. והובא בשם הגרי"ד סולובייצ'יק (ספר הררי קדם חלק שני סימן ק) דהלל בשחיטת הפסח אינו הלל על הקרבן או על המצוה של ההקרבה אלא הווי יו"ט לענין אמירת הלל. ולע"ד, אע"פ שהגרי"ד כתב דההלל אינו שירה על הקרבן, לפי מש"כ לעיל בדעת רש"י, יש עוד הלל בשחיטת הפסח מדין שירה על הקרבן. וכיון דערב פסח הוא כעין זמן של יו"ט, מיושב היטב הסוגיא בערכין כמש"כ לעיל. החיוב על היחיד לומר הלל בערב פסח על שחיטת הפסח גורם שהיום הוא יום הלל ויו"ט כמש"כ הר"ח והתוס'.

ה. ביאורים במח' רש"י והבעלי תוס'

לפי הגרי"ז והמהלך שלנו בדבריו עדיין יש לבאר שיטת התוס'. דלכאורה יש להקשות עליהן מהגמ' צה: שכתב "אפשר ישראל שחטיין ונטילין לולביהן ואין ואומרים הלל", הרי מבואר שהישראלים אומרים את ההלל ובשלמא, לפי הגרי"ז בדעת רש"י דיש תרי הלל, ההלל של הלויים וההלל של הבעלים, אבל לפי התוס' שכתב דאין הכתות אומרים ההלל, מאי איכא למימר. ועוד, יש לנו לבאר, מה נקודת המח' בין רש"י ותוס'.

והג"ר דוד סולובייצ'יק (שיעורי רבנו משולם דוד הלוי ערכין י., אות ד) סבר לפרש שהנקודת מח' רש"י והתוס' מבוססת על שינוי גרסאות בהתוספתא שהובא לעיל. דגירסת רש"י בהתוספתא היא "הלויים עומדין על דוכנן וגומריין הלל" למימרא דצריך לגמור את ההלל בדוקא, ואירי בשירת לויים. אבל במתניתין תנן "קראו את ההלל", ובע"כ דהמשנה אינו איירי בהלל של שירת הלויים אלא בהלל של הבעלים דיש לו דין אחר וסגי במקצת ההלל. אבל גירסת התוס' בהתוספתא היא "הלויים קוראים את ההלל", ובתוס' בסוכה (נד. ד"ה שיר) הביאו גירסא "אומרים את ההלל", למימרא דההלל זה ההלל של שירת לויים, ולית להו הגירסת דלויים גומריין את ההלל. ולפי גירסת התוס' אפשר לומר דגם שירת הלויים לא בעינן לגמור, ולכן ס"ל לתוס' דההלל של מתניתין איירי אף בשירת לויים.

אבל כתב ר' דוד סולובייצ'יק דבאמת, א"א לומר כן. הרי כתב הגרי"ז (בקונטרס ח"י על עניני קה"ח יומא וסוכה, עמ' 64)³ בפירושו דשירת הלויים על שחיטת הפסח אין לו דין לגמור, ומביא ראיה מדברי רבינו האי גאון שהובא בהר"ן (פסחים דף כו: בדפי הרי"ף) דמחלק בין ההלל בתורת קריאה וההלל בתורת אומר שירה. שירה על הקרבן פסח הוא הלל מדין אומר שירה ולכן אינו מברך לפניו, וליכא דין לגמור. אבל הלל בתורת קריאה צריך לגמור, ע"ש. וא"כ ע"כ לומר לפי הגרי"ז בדעת רש"י דלשון קראו במתנין לאו דוקא, דמבואר דאינו צריך לגמור דקתני אם גמרו שנו ואם שנו שלשו, וכו'.

ומצאתי להגר"ר יעקב בצלאל ז'ולטי (משנת יעבץ אורח חיים הל' פסח סימן כא אות ב) שמפרש המח' רש"י ותוס' באופן יותר מחודש. מקשה רב ז'ולטי על מה שהקשהו התוס' על רש"י (סוכה נד. ד"ה שייר) מהא דתניא בתוספתא (פסחים ד: ט) הלויים היו עומדין על דוכן ואומרים את ההלל בשיר. וקשה, מנא להו להתוס' דהכתות לא היו קראים את ההלל. הלא אפשר שהלויים אומרים הלל, וגם הבעלים אומרים הלל בשעת שחיטת הפסח. ולישב קושיא זאת מביא דברי התוס' בערכין (יא. ד"ה אל) הסוברים שזר ששיר במקדש חייב מיתה משום דס"ל דגם שירה בפה הוי עבודה. והנה איסור זרות בעבודה הוא רק במקום ובזמן עבודה כמ"ש הרמב"ם (ביאת מקדש ט: ג-ב). ולפי הקדמות אלו נוכל לבאר שיטת התוס' בשחיטת הפסח. דכיון שהלויים משוררין בפה מתורת שירה על הקרבן, הוי אסור לכתות לומר שירה בעזרה שזה ממש זר ששיר במקדש בשעת עבודת לויים וחייב מיתה. ולרש"י נוכל לתרץ דסובר כדעת הרמב"ן (השגות לספר המצות להרמב"ם שורש ראשון) דהלל בשחיטת הפסח הוא מן התורה. ולכן, כיון דהבעלים חייבים בהלל בשחיטת הפסח, ע"כ ליכא איסור בזה, שכך קבעה ההלכה. אבל לפי התוס', אפשר שס"ל כדעת הרמב"ם דהלל זו אינו מן התורה, ולכן במקום שיש איסור מן התורה שזר ששיר במקדש אסור מן התורה, לא תקנו חכמים שהבעלים אומרים הלל, עכת"ד.⁴

³ וכן בחידושי הגרי"ז על הרמב"ם הל' חנוכה, עמ' 26.

⁴ ולפ"ז כתב הרב ז'ולטי דהרמב"ם לשיטתו, דס"ל (הל' קרבן פסח א: יא) כהתוס' דרק הלויים אומרים הלל בשחיטת הפסח, וגם ס"ל דלעולם קריאת ההלל הוא רק מדברי סופרים (הל' חנוכה ג: ו).

אבל לע"ד אינו משמע כן מדברי התוס', דלא מזכיר התוס' האיסור זר ששיר כלל, אלא תוס' הביאו דברי התוספתא דלויים עמדו על דוכן וקוראים הלל ולכן כתב דאין הכתות אומרים ההלל אלא רק הלויים קוראים. ועוד, העצם דבר אינו מסתבר, דלמה זה מקרי כזר ששימש חייב מיתה, דהנה לפי הגרי"ז יש תרי דינים בהלל, והלויים אומרים הלל מדין שירה על הקרבן אבל הבעלים אומרים הלל ממחייב אחר שלא שייך להלויים בכלל ולמה זה מקרי זר ששימש חייב מיתה.⁵ ועוד, עדיין קשה, דמבואר מהגמ' פסחים (צה:): "אפשר ישראל שוחטין וכו'" דהבעלים אומרים שירה, ולא כפירוש הרב ז'ולטי בדעת התוס' דרק הבעלים אומרים הלל דאל"כ הם עוברים על איסור זר ששיר במקדש.

ולכן אפשר לתרץ באופן אחר, דס"ל להתוס' שלשון אפשר ישראל שוחטין פסחיהן וכו' ואין ואומרין שירה צ"ל שא"א שיש שחיטת הפסח בלא שירה נאמר על הפסח. אבל באמת הלויים אומרים ההלל ולא הבעלים. אבל זה צ"ב, מה דחקו התוס' לפרש הגמ' דלא כפשוטה.

מציע הגרי"ד סולובייצ'יק (שעורים לזכר אבא מורי ז"ל, חלק א', הזכרת ר"ח וחזה"מ, אות ג', עמ' קכ-קכב) דחובת הלל בימים המקודשים

אבל יש להקשות על הרב ז'ולטי מרש"י בפסחים (צה: ד"ה לילה) שכתב שם שהלל בשחיטת הפסח הוא תקנת חכמים כמבואר לקמן (פסחים קיז.). ותוצו הרב יהונתן דרורי והחברותא שלו הרב צבי בנאוף, דלכאורה יש מח' בגמ' (צה:): אם אמרינן אפשר ישראל שוחטין וכו'. ונראה דלפי המ"ד דאמרינן אפשר שישאל וכו' ס"ל כר' אלעזר בגמ' לקמן (קיז.). דשירה שאמרו בשעה שעלו מן הים הוא הלל ולכאורה לפי"ז ההלל מן התורה. ולכן אפשר י"ל דרש"י שהוא מפרש תירוץ הראשון בגמ' פסחים (צה:): דס"ל כמ"ד דלא אמרינן אפשר ישראל וכו' וההלל הוא רק תקנת חכמים, אבל רש"י עצמו סבר כר' אלעזר דאמרינן אפשר שישאל שוחטים וכו' כמבואר בגמ' שם, והלל זה מן התורה, ע"ש. וע"ע בהרמב"ן בהשגות לספר המצות (שורש ראשון) שכתב ד"ל לפי ר' אלעזר שמה שאמרו בגמ' דנביאים שביניהם תקנו ההלל ירמוז לדור שיצא ממצרים למשה אהרן ומרים ואל אצילי בני ישראל ולכל שבהם רוח הקדש, ולכן הוא מן התורה, ע"ש.

⁵ ואח"כ מצאתי דכתב ר' דוד סולובייצ'יק (שם, אות ו) בלויים שעמדו על הדוכן ושוררו ובזמן ששוררו הקריבו גם פסחיהם שלהם, אע"פ שאומרים הלל רק מדין בעלים ולא מדין לויים, אינו שייך לחייבו מיתה על אמירה זו אפי' אם יכוין גם לדין שיר לויים. וכתב שם, הערה יב בנידון דידן, "א"ה: אמרו דשאלה זו שייכא אף בבעלים ישראל לפי מש"כ תוס' דזר ששורר חייב מיתה." מבואר מהערה הזאת דס"ל כהרב ז'ולטי דלפי התוס' אסור להבעלים לומר הלל דזר ששיר חייב מיתה.

נובעת ממצות שמחה במועדים, ובמצוה זו יש ב' חלוחים: א', שמחת הרגל ע"י גזיה"כ של "ושמחת בחגך", ב', שמחה שמתבטאת באמירת שירה לפני הקב"ה. ומביא לשון הרמב"ם בהל' לולב (ח:יב-יג) "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה וכו' והיאך היתה שמחה זו, החליל מכה ומנגינין בכנור ובנבלים ובמצלותים וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו, ומי שיודע בפה בפה, ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפוזין ומכרכיין כל אחד ואחד כמו שיודע ואומרים דברי שיר ותושבחות."

והגרי"ד מדייק מהרמב"ם דישנה שמחה המתבטאת בשירות ותשבחות, ומוסיף שיש קיום שירה במקדש ע"י ההלל זה, אף שלא על הקרבן. ומביא ראיה לזה מההלל בשחיטת הפסח דכתבו התוס' (פסחים סד. ד"ה קראו) שישנה שירה במקדש שלא בשעת הקרבה, ולכן יש שירה אף בלא יין, ומחדש הגרי"ד דאין שירה זו על שחיטת הפסח שירת קרבן דעלמא אלא שירת מקדש בכלל, עכת"ד.

והנה תוס' בערכין (י. ד"ה שמונה עשר) כתבו דלא חשיב ערב פסח בהי"ח ימים שיחיד גומר בהן את ההלל משום דלא הוי אלא במקדש. ונראה מזה כיון דהלל בשחיטת הפסח לא הוי אלא במקדש, משמע שזה משום סברת הגרי"ד שזה הלל משום שמחה במקדש בכלל. אבל באמת, לכאורה, אין דברי התוס' בערכין עולים בקנה אחד עם שיטת התוס' שלנו, כיון דלפי מש"כ לעיל התוס' שלנו סברים דרק הלויים אומרים ההלל כמ"ש בסוכה (נד.), אבל משמע מהתוס' בערכין (שם) דאף הבעלים אומרים ההלל כיון אינו מחלק בחילוק הפשוט בין בהלל בערב פסח להשאר י"ח ימים דבהלל בע"פ רק הלויים קראו את ההלל משא"כ בהלל בשאר י"ח ימים. ונ"ל שיש מח' בבעלי התוס' אם רק הלויים קראו הלל, התוס' שלנו והתוס' בסוכה סברו דרק הלויים אומרים ההלל, אבל התוס' בערכין סברו דאף הבעלים אומרים ההלל.

ומ"מ, לפי יסודו של הגרי"ד אפשר לומר בדעת התוס' שלנו דהלויים אומרים ההלל ולא הבעלים כיון דהשירה הזאת היא שירה מיוחדת דיש לו קיום שמחה לפני ה' במקדש ע"י דברי שירות ותושבחות. ולכן ראוי שרק הלויים שהם, משרתי המקדש, אומרים השירה. ולפי"ז הבינו היטב הגמ' אפשר שישראל שוחטין וכו' דא"א דליכא הלל בעשיית הפסח אבל ההלל

נאמר ע"י הלויים. אבל רש"י סובר כפשוטו אפשר שישראל שוחטין וכו' ואין אומרים הלל קאי על הבעלים. ויש לו ראייה שהגמ' מדמה ההלל בשחיטת הפסח להלל בנטילת לולוב, ומה הבעלים אומרים ההלל בנטילת לולוב, אף בשחיטת הפסח הבעלים קראו את ההלל, והדמיון הוא דמיון גמור. אבל לפי התוס', צ"ל דהדמיון בין נטילת לולב ושחיטת הפסח אינו דמיון גמור.

ו. שיטת הרמב"ם

מקשים העולם, אם סובר הרמב"ם דהלויים אומרים השירה בשעת שחיטת הפסח כמבואר בהל' קרבן פסח (א:יא) למה השמיט זה בכמה מקומות שמביא דין של הלל. כגון בהל' תמידין ומוספין (ו:ט) ההלל של שחיטת הפסח אינו נזכר. ועוד, בהל' כלי המקדש (ג:ה) אע"פ שהרמב"ם כתב שהלויים אומרים שירה בשחיטת הפסח, הלל אינו נזכר, וצ"ב.

והנה מסופק המנח"ח (מצוה שצד) אם לפי הרמב"ם אומרים הלל בשחיטת קרבן פסח. ויש מתרצים דהרמב"ם חולק על הסברת הגרי"ז בדעת רש"י דחייב היחיד לומר הלל גורם שהיום הוא יום הלל וע"י זה נקבע שהשיר על הקרבן הוא הלל. ולכן אפשר לומר לפי הרמב"ם שהשיר על הקרבן פסח הוא שיר אחר ולא דוקא הלל.

אבל לפי האמת אינו כן, שמבואר מכמה מקומות שהרמב"ם סבר שהחייב על היחיד לגמור את ההלל הוא פועיל שהיום זה מקרי "יום הלל". כתב בהדיא בפירוש המשניות (תענית ד:ה) שיומי חנוכה נעשה יום הלל, וכ"כ בהל' מגילה וחנוכה (ג:ג).

וביאר מו"ר הרב מיכאל רוזנצוויג דאפשר שכוונת הרמב"ם הוא להדגיש שהלויים אומרים הלל דוקא בהל' קרבן פסח כיון דהמחייב של ההלל והגורם להיות יום הלל הוא הקרבן פסח, ולכן השירה על הקרבן נקבע בהלל. אבל בהל' תמידין ומוספין ובהל' כלי המקדש, אע"פ שבאמת הלויים קראו הלל, אבל אינו צריך לכתוב הלל דוקא דכלפי שאר הקרבנות השירה על הקרבן סגי בשירה דעלמא ולא דוקא בהלל.